

RESSENYES INDIVIDUALS

Bíblia del segle XIV: Primer llibre dels Paralipòmens, edició del text de Pere Bescós i Jaume de Puig Oliver, introducció, notes i glossari de Pere Casanellas i Pere Bescós, col·lació de vulgates catalanollenguadocianes de Núria Calafell i Sala i Pere Bescós, edició del pròleg dels Paralipòmens de Pere Bescós i Pere Casanellas, Associació Bíblica de Catalunya, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2021; «Corpus Biblicum Catalanicum» 9.

ALBERT SOLER LLOPART

Universitat de Barcelona

albert.soler@ub.edu

Aquest és el quart volum d'un projecte molt ambiciós que ha programat la publicació de 42 toms i que té com a objectiu l'edició crítica de totes les traduccions bíbliques al català que es van fer entre el segle XIII i el XIX (inclosos textos parabíblics). La major part de tot el que es proposa de publicar el Corpus Biblicum Catalanicum (CBCat) és inèdit. L'interès i la importància del projecte, doncs, està fora de qualsevol dubte.

A banda d'un volum, el 38 del CBCat, que recull la traducció al català del Nou Testament que va dur a terme Josep Melcior Prat (1779-1855) i que es va publicar el 1832, els altres tres toms que han vist la llum (3, 6 i 9 del CBCat) formen part de l'anomenada *Bíblia del segle XIV*, la part central del projecte: la primera traducció completa al català de tots els llibres bíblics que se suposa acabada cap a 1370 i que es basa en fonts diverses, entre les quals, traduccions anteriors. El volum 3 ha publicat l'Èxode i el Levític; el volum 6 el primer i segon llibres dels Reis; i el 9, aparegut el 2021, el primer llibre dels Paralipòmens, és a dir, de les Cròniques.

Tots els volums publicats, i el darrer no és una excepció, són un exemple de cura en l'edició: per la completesa dels paratextos (introduccions, apèndixs, glossaris, índexs) i, sobretot, pel text editat. En el cas de la *Bíblia del segle XIV*, l'edició es duu a terme de forma sinòptica: text de la Vulgata (la darrera edició crítica publicada, l'anomenada *Stuttgartiensis*), amb un doble aparat (el propi de l'edició *Stuttgartiensis* i el de quatre vulgates autòctones de l'àrea catalanollenguadociana,

que han estat collacionades per primer cop), acarat amb el text transcrit dels testimonis catalans del text. Aquests testimonis són els manuscrits Peiresc (l'únic manuscrit amb la Bíblia completa), Egerton i Colbert (amb la meitat de l'Antic Testament), copiats uns cent anys després de la traducció. En el volum 9 s'afegeix un altre testimoni del text, el manuscrit Sevilla (conté fragmentàriament algunes obres de l'Antic Testament). Cada testimoni editat compta amb un doble aparat crític: un amb les incidències pròpies i un de notes i comentaris. En el cas del volum 9, es tracta, doncs, d'una edició a cinc columnes, amb els seus dobles aparats respectius. No es tracta només d'un veritable *tour de force* en la maquetació del text, resolt amb competència i encert, sinó, de fet, de cinc edicions crítiques contingudes en un mateix llibre!

Com no pot ser altrament, el projecte té un caràcter de *work in progress* que va acumulant informació i coneixement de la tradició volum a volum. Així, en el darrer publicat, és molt rellevant la descoberta que, en el primer llibre dels Paralipòmens, Egerton i Colbert copien una traducció feta directament de l'hebreu, i no de la Vulgata llatina, que era la font última que havien seguit en el text dels volums anteriors. És el primer cop que s'identifica i es publica un testimoni de la traducció catalana medieval de la Bíblia hebrea (deixant els salms a part). Cal felicitar efusivament els editors per la troballa. Al primer tom publicat del CBCat, els editors ja advertien que el volum del Gènesi, el que obre la Bíblia, no veia la llum en primer lloc perquè «ha d'incloure també una introducció general al conjunt dels llibres que formen la Bíblia del segle XIV» i, doncs, que aquesta introducció «no es podrà redactar fins que no s'han enllestit la transcripció i l'estudi de tots els llibres que integren aquesta versió bíblica». No hi ha dubte que, arribats a aquell punt, el coneixement que s'haurà obtingut de la tradició manuscrita bíblica catalana, els procediments de traducció, els seus models, els hàbits dels copistes, el lèxic bíblic i els neologismes que genera... serà notablement més gran que la que es tenia abans d'iniciar-se l'empresa. L'esforç haurà estat ingent i haurà estat una aportació fonamental a la cultura catalana.

Precisament per això, per la feinada que s'ha fet fins ara, que no és gens menyspreable (a la llista de volums programats en el darrer aparegut, s'hi fa constar que n'hi ha 17 en preparació), i pensant en la que encara queda per fer, hom es demana si és sostenible mantenir el projecte fins a les últimes conseqüències tal com està plantejat en els volums 3, 6 i 9. Qui signa aquestes ratlles, que és responsable d'una col·lecció que, en cert sentit, té alguna similitud amb el CBCat (la Nova Edició de les Obres de Ramon Llull, a la mateixa editorial: les Publicacions de l'Abadia de Montserrat), vol pensar-ho així. Tanmateix, entre l'anterior volum de la col·lecció publicat, el 6, que ho va ser el 2011, i el 9, que ha sortit enguany, s'han escolat deu anys que són un símptoma de la dificultat i de la complexitat de l'empresa.

Per això, crec que adaptar les solucions editorials a la realitat de la tradició a mesura que hom n'adquireix coneixement estaria plenament justificat, per molt que això comporti variar criteris i procediments editorials entre volums. És la

conseqüència lògica d'un veritable *work in progress*. Posaré un exemple. Un cop ja ben determinada la natura del text que transmeten els testimonis, no estic segur que pagui la pena l'esforç de continuar publicant sinòpticament uns manuscrits que presenten unes variants del tot corrents i, en general, d'interès més aviat escàs. Al volum 9, és el que succeeix en el cas de Peiresc i Sevilla, d'una banda, i d'Egerton i Colbert, de l'altra. Potser hauria estat suficient publicar a doble columna una i altra versió, amb les principals variants recollides a l'aparat i, quan haguessin estat oportú, comentades en nota. (Per cert, hauria estat més útil posar de costat Peiresc i Sevilla, que no separar-los per Egerton i Colbert.) En el cas que tots els testimonis transmetin una mateixa versió de la traducció, i tenint en compte el material que ja han ofert els volums 3 i 6, llavors només caldria editar un sol text. Aquest seria un procediment del tot habitual en una edició crítica. Una simplificació pràctica dels aparats tampoc no seria en detriment dels resultats que s'ofereixen.

Sigui com sigui, només els editors de la col·lecció, i especialment el seu infatigable director, Pere Casanellas, coneixen la realitat del projecte i no tinc cap dubte que encertaran el camí més adequat per dur-lo a bon port.

ESPADALER, Anton M. (ed.): *Jaufré*, Barcelona: Barcino, 2021; «Biblioteca Barcino».

ALBA ROMANYÀ SERRASOLSAS

Universitat de Barcelona

romanyais@ub.edu

Aquest any, l'editorial Barcino ens ha ofert el *Jaufré*, una novel·la en occità de quasi 11.000 versos que parodia l'univers artúric. Aquest *roman* anònim del segle XIII —deliciós, ben escrit, emocionant i lleuger— apareix traduït al català per primera vegada de la mà d'Anton M. Espadaler, que també ha estat l'encarregat de modelar els paratextos de l'edició. El volum —considerable, de 783 pàgines— s'obre amb un prefaci volgudament breu que té la funció d'introduir quatre idees essencials per a tots els públics, continua amb el text de l'obra —en occità a les pàgines parells i en català a les imparells— i es tanca amb un postfati extens pensat per satisfer els lectors més àvids de coneixements. També ofereix centenars de notes profusament documentades —referenciades per número de vers— que permeten treure tot el suc de l'obra i dels seus models literaris. És en aquests paratextos on Espadaler exhibeix els fruits de la seva recerca sobre la novel·la, que ha durat dues dècades. Es tracta, doncs, d'una edició completíssima i versàtil d'un clàssic fonamental: un esdeveniment literari.

El text occità del volum parteix de la proposta filològica de Lavaud & Nelli, del 1960, amb poques modificacions: es modernitzen els criteris d'edició formals d'acord amb l'occitanística actual i, també, es proposen alguns canvis significatius